

1. Историјска перспектива. О узроку за настајање Српског језика најбоље говори сам Вук у првој реченици Предговора Рјечника: „Већ има близу иљада година како Србљи имају своја слова и писмо, а до данас још ни у каквој књизи немају правога свог језика!“ Неколико страница даље, Вук каже и ово: „Ја сам из љубави к српскоме језику и из жеље да би му се што брже помогло, прије неколике године написао и издао на свијет Писменицу српскога језика [...] Из који сам узрока издао ову прву Српску граматику, из овије исти сво издајем и овај први Српски рјечник“. 1.1. Значај Рјечника и потреба за њим почетком XIX века. Срби су имали речнике и граматике и пре Вукових приручника, али у Рјечнику из 1818. године спроведена је Вукова језичка и правописна реформа, у чијој је суштини постављање народног језика у основицу књижевног језика. У овом делу дате су основе савременог српског књижевног језика и у коме је његов највећи значај. Према речима академика Павла Ивића „Вукова језичка револуција била је та која је српским масама скршила пут до писмености (у сваком смислу те речи). Ту се налази тежиште Вуковог дела демократизације наше културе“. П. Ивић сматра „да се не може навести ниједно друго дело у историји српске културе које би одиграло већу улогу као прекретница, као полагање темеља“. Народна књижевност, чији језик је Вуковим залагањем постао књижевни, остала би на периферији научних истраживања да је књижевни српски језик остао славеносрпски. Вук Караџић у Предговору Рјечника описује српску језичку ситуацију у време објављивања ове књиге и каже „ако се наш списатељ родио у вароши, он већ није ни чуо правога и чистога српског језика; ако ли се родио у селу, он је у ђетињству дошао у варош и онђе за 10–15 година учећи науке на туђим језицима, морао заборавити и мислити српски [...] По највише наши књижевника и веће госпде српске по Маџарској кажу да је славенски језик [славеносрпски, Р.Д.] прави српски језик, а овај што њим говори народ (и они) да је само свињарски и говедарски језик и да је покварен од праога“. Вук се у Рјечнику послужио Аделунговим начелом Пиши као што говориш, тј. засновао је у Рјечнику фонолошки правопис, што је било револуционарно. По први пут је употребио своју азбуку и слова љ, њ, ђ, љ, ј, љ, ј. 1.2. Израда Рјечника. Вук је почео да скупља речи за Рјечник још 1813. године у Брзој Паланци, слушајући суђења сељацима и записујући речи које они користе. Године 1815, на наговор Јернеја Копитара, словеначког слависте који је живео и радио у Бечу, Вук је добио јак импулс да се посвети писању речника. Рад на Рјечнику Вук је започео у Бечу, али је ускоро наставио тај посао у сремском манастиру Шиншатовац, где му је домаћин био Лукијан Мушички, архимандрит и песник. Замолно је Копитар да му у Шиншатовац пошаље старије речнике – Студејев, Јамбрешинев, Делабелини, Белостенчев, као и Речник Руске академије. Из тих речника преузимао је оне речи које је чуо у српском народу. Замисао да речник не буде само лексикографско већ и етнографско и фолклорно дело припадала је Јернеју Копитару. Предлагао је Вуку да његов речник по свему личи на један речник новогрчког језика који се 1815. године израђивао у Цариграду и који је биловао етнографским подацима. Због тога је и Вук, ради бољег разумевања неких речи, уносио и народне пословице, заговетке, песме, описивао обичаје и веровања. Године 1816. Вук се враћа у Беч са прикупљеним речничким материјалом, а затим, заједно са Копитаром, наставља рад на речнику. Стају се сваке вечери у кући Константина Емануела Ђике. У писму Лукијану Мушичком Вук каже: „Од 6 сати до 8 прегледамо Српски рјечник и додајемо му шта треба. Пред нама стоје два астаалекст kataloga (или стола, астал сам од вас у Срему научно) и на њима велики Аделунг у четири тома и Шелер у пет томова латинских и два немачка“. Вук је читао Копитару речи и објашњавао му њихово значење, а Копитар их је преводио на немачки и латински језик. Првобитна идеја била је да се речи превде на немачки и италијански језик, али се од ње одустало. Када је Српски рјечник био завршен, требало је много времена да се објави. Иако је Вук окупио доста преумераната, то није било довољно за штампање. Осим тога, проблем је представљао и његов револуционисани правопис за који је било немогуће пронаћи штампарију у Бечу. После многобројних недаћа, Српски рјечник објављен је 1818. године у Бечу. 1.3. Пријем Рјечника. Према оцени академика Павла Ивића, „три су ствари у Рјечнику могле изазвати озбиљно негодовање присталица правца којим се у српској књижевности до тада ишло. То су: народни језик очишћен од црквенословенских елемената, револуционисани правопис и јекавско начређе. Међутим, када се Рјечник појавио, нису ово били поводи за најачу вичу. Највише пажње и готово једнодушно згражање у српском друштву привукле су две поједности од рефререзредног значаја: латинична јота у Вуковој ћирилици и многобројни немални изрази“.

4. Друго издање Рјечника (1852). Вук је објавио и друго издање Рјечника. Било је то 1852. године. Многи сматрају да то није само ново издање Рјечника, већ нова књига. Док се Рјечник из 1818. године заснива на тришћком говору, Рјечник из 1852. године заснива се и на другим дијалектима српског језика, чиме и књижевни српски језик добија надијалекатски карактер. Увећан је и број обрађених речи. У првом издању има 26.270 речи, а у другом око 47.500 речи. Даље, у периоду између 1818. и 1852. Вук је путовао по земљама где живе Срби: Војводини, Угарској, Србији, Славонији, Хрватској, Боки, Црној Гори. За лексикографију нарочито је значајно његово велико путовање 1834–1835. по Приморју. У Предговору другом издању Рјечника Вук пише „Ја сам оне ријечи што су наштампане прије доносио амо у глави, пак сам их после пишао како сам их се могао опомињати; ове пак што се сад долажу купно сам онда по различнијем крајевима народа нашега, и овога посла ради путовао сам којекуда, као н.п. у Хрватску, Далмацију, Дубровник, Боку и Црну Гору“. На овом путовању Вук је добио прилику да проучи живи, говорни српски језик и да се изгради као лексикограф и скупљач народних умотворина. 2. Друго издање Рјечника избачена је општена лексика, која је изазвала много негодовања када се појавила у првом издању. Увећан је број турцизма са 2.500 на 3.500. И док је у првом издању Рјечника, управљајући се говором свог родног села Тришћа, Вук дословно елиминисао фонему х у народним речима (спирма, ора), спроводио тзв. најновије јотоване (ћерати, ћевојка), претварао ми у ми (млоги), у ви (тавица) или у мљ (сумља), у другом издању све је ово изменио под утицајем дубровачког говора и говора муслимана у босанским градовима. У изради другог издања Вуку је помагао знаменити српски лингвиста Ђуро Даничић. Даничић је редговао цео рукопис другог издања, укључујући и латински и немачки текст, а посредовао је и при увођењу четвороакцентске норме у Рјечник из 1852. Рад на Вуковом Рјечнику Даничићу је помогао да формира сопствену концепцију речника, реализовану у његова два остварења: Речнику из књижевних старина српских и Рјечнику Југословенске академије (слова: А–чобо). На речничкој платформи Расковник данас постоји и дигитализована верзија оба издања Вуковог Рјечника: <http://raskovnik.org/>. Речник је дигитализован у оквиру пројекта Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије и израда мултимедијалног интернет портала Појмовник српске културе, чији је носилац Етнографски институт САНУ. 2. Грађа. Према анализи М. Поповића, међу 26.270 речи из Вуковог Рјечника, већину сачињавају речи из Вуковог родног краја, али има и преко двеста речи из Војводине, око шездесет речи из Србије (без Вуковог родног краја), педесетак из Босне и Херцеговине. Већина црквенословенских речи су рускословенског порекла (живоначални, блажени, изумишатијачи, двери, чест). Ове речи Вук је преузео из манастирских књига у Шиншатовцу, а неколико српкословенских преузео је непосредно из народа или од тропашких калуђера. Једна од великих замерки на рачун Вукове језичке реформе, па и његовог Рјечника била је да у народном језику нема довољно речи за апстрактне појмове. Међутим, руска лингвисткиња Галина Тјашко запажа да у Рјечнику из 1818. године има на стотине апстрактних речи: страх, јад, бол, туга, вера, зло, благо итд. Примећује, да су то углавном просте речи, а да међу изведеницама нема много оних са апстрактним значењем. Миодраг Поповић је пребројао око сто педесет апстрактних речи у Рјечнику, а међу њима има и простих и оних које су настале творбом речи: безумље, домислити, жалост, заборав, звичај, збор, знање, злочинство, истина, милост, мисао, неправда, опрез, памет, поштење, правда, радост итд. У

СРПСКА ЛЕКСИКОГРАФИЈА ОД ВУКА ДО ДАНАС СЕРБСКАЯ ЛЕКСИКОГРАФИЈА ОТ ВУКА ДО СОВРЕМЕННОСТИ

КАТАЛОГ ИЗЛОЖБЕ

КАТАЛОГ ВЫСТАВКИ

УРЕДНИЦИ:

РЕДАКТОРЫ:

**Милосав Тешић
Рајна Драгићевић
Ненад Ивановић**

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

САВЕЗ СЛАВИСТИЧКИХ ДРУШТАВА СРБИЈЕ

БЕОГРАД, 2018

Каталог издају

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ САВЕЗ СЛАВИСТИЧКИХ ДРУШТАВА СРБИЈЕ

Уредници Каталога

Милосав Тешић
Рајна Драгићевић
Ненад Ивановић

Аутори Каталога

Рајна Драгићевић
Ненад Ивановић
Виктор Савић
Ана Мацановић
Татјана Ружин Ивановић
Александар Милановић
Снежана Петровић
Весна Николић
Рада Стијовић
Владан Јовановић
Наташа Вуловић
Наташа Миланов
Милена Јакић
Ненад Крцић
Валентина Илић
Ђорђе Оташевић
Васа Павковић
Јелена Јанковић
Неђо Јошић
Ана Барбатесковић

Рецензенти Каталога и изложбе

Предраг Пипер
Даринка Гортан Премк

Графички дизајн Каталога

Небојша Боба Васиљевић

Преводиоци на руски језик

Ана Ведјајева / Анна Ведяева
Александра Матрусова
Јелена Сагалович / Елена Сагалович
Олга Сарајкина / Ольга Сарайкина
Вукосава Ђапа Иветић

Лектори

Валентина Илић
Ненад Крцић
Весна Николић
Бојана Тодић

Порекло илустрација

Библиотека Катедре за српски језик
са јужнословенским језицима Филолошког
факултета УБ
Библиотека Института за српски језик САНУ
Илустрације скениране у Универзитетској
библиотеци „Светозар Марковић” Београд

Изложбу приређује

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
Галерија науке и технике

Аутори изложбе

Рајна Драгићевић
Ненад Ивановић

Дизајн и техничка реализација изложбе

Озарија Марковић Лашић
Небојша Боба Васиљевић

Сарадници на организацији изложбе

Бојана Божић-Хреља
Андреа Раичевић

ИЗЛОЖБА СЕ ПРИРЕЂУЈЕ
ПОВОДОМ XVI МЕЂУНАРОДНОГ
КОНГРЕСА СЛАВИСТА,
КОЈИ СЕ ОДРЖАВА У БЕОГРАДУ
ОД 20. ДО 27. АВГУСТА 2018.

Конгрес организује

Међународни комитет слависта
Бошко Сувајцић, председник Међународног
комитета слависта

Савез славистичких друштава Србије
Рајна Драгићевић, председник Савеза
славистичких друштава Србије

Суорганизатори Конгреса

Филолошки факултет УБ
Љиљана Марковић, декан Филолошког
факултета
Српска академија наука и уметности
Владимир Костић, председник САНУ

Организациони одбор Конгреса

Вељко Брборић, председник
Организационог одбора
Вукосава Ђапа Иветић, секретар
Организационог одбора
Љиљана Марковић
Бошко Сувајцић
Љиљана Бајић
Петар Буњак
Рајна Драгићевић
Александар Милановић
Александра Корда Петровић
Јасмина Митровић Марић

Технички секретари Организационог одбора Конгреса

Наташа Станковић Шошо
Мина Ђурић
Тања Ракић
Катарина Беговић
Бранко Вранеш
Никола Радосављевић
Стефан Милошевић
Лариса Малић
Снежана Кутрички

Реализацију изложбе помогли

Градски секретаријат за културу
града Београда
Министарство просвете,
науке и технолошког развоја
Савез славистичких друштава Србије

ПРЕДГОВОР	9
ПРЕДИСЛОВИЕ	9
РАЈНА ДРАГИЧЕВИЋ	
РАЈНА ДРАГИЧЕВИЧ	
Вук Стефановић Караџић, <i>Српски рјечник истилокован њемачким и латинским ријечма</i> , Беч, 1818.	21
ВИКТОР САВИЋ	
ВИКТОР САВИЧ	
<i>Рјечник из књижевних сѣларина српских</i> . Написао Ђ. Даничић. Дио први (а – к) – Дио трећи (р – љ). У Биограду, у Државној штампарији, 1863–1864.	35
АНА МАЦАНОВИЋ	
АНА МАЦАНОВИЧ	
<i>Рјечник хрватскога или српскога језика</i> Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti	51
НЕНАД ИВАНОВИЋ	
НЕНАД ИВАНОВИЧ	
<i>Речник српскохрватској књижевној и народној језика</i> Српске академије наука и уметности	65
НЕНАД ИВАНОВИЋ, НАТАША МИЛАНОВ	
Лексикографија српског књижевног језика – лексикографски програм у Матици српској	81
НЕНАД ИВАНОВИЧ, НАТАША МИЛАНОВ	
Лексикографија српског литературног језика – лексикографска програма Матице српској	81
НЕНАД ИВАНОВИЋ	
Описни речници савременог српског језика – ауторски приступ	97
НЕНАД ИВАНОВИЧ	
Дескриптивне словари савременог српског језика – ауторски приступ	97
ТАТЈАНА РУЖИН ИВАНОВИЋ	
Двојезични речници	113
ТАТЈАНА РУЖИН-ИВАНОВИЧ	
Двуязычные словари	113
АЛЕКСАНДАР МИЛАНОВИЋ	
Историјски речници	129
АЛЕКСАНДАР МИЛАНОВИЧ	
Исторические словари	129
СНЕЖАНА ПЕТРОВИЋ	
Етимолошки речници	141
СНЕЖАНА ПЕТРОВИЧ	
Этимологические словари	141
ВЕСНА НИКОЛИЋ	
Деривациони речници	155
ВЕСНА НИКОЛИЧ	
Словообразовательные словари	155
РАДА СТИЈОВИЋ	
Дијалекатски речници	169
РАДА СТИЈОВИЧ	
Диалектные словари	169
ВЛАДАН ЈОВАНОВИЋ	
Термиолошки речници	189
ВЛАДАН ЈОВАНОВИЧ	
Терминологические словари	189
НАТАША ВУЛОВИЋ, НАТАША МИЛАНОВ	
Фразеолошки речници	203
НАТАША ВУЛОВИЧ, НАТАША МИЛАНОВ	
Фразеологические словари	203

МИЛЕНА ЈАКИЋ Фреквенцијски речници	217
МИЛЕНА ЈАКИЧ Частотные словари	217
РАЈНА ДРАГИЋЕВИЋ Асоцијативни речници	233
РАЈНА ДРАГИЧЕВИЧ Ассоциативные словари	233
НЕНАД КРЦИЋ Синонимски речници	245
НЕНАД КРЦИЧ Словари синонимов	245
ВАЛЕНТИНА ИЛИЋ Правописни и граматички речници	259
ВАЛЕНТИНА ИЛИЧ Орфографические и грамматические словари	259
ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЋ Речници страних речи	275
ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЧ Словари иностранных слов	275
ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЋ Речници нових речи	293
ЂОРЂЕ ОТАШЕВИЧ Словари неологизмов	293
ВАСА ПАВКОВИЋ Речници језика писаца	305
ВАСА ПАВКОВИЧ Словари языка писателей	305
ЈЕЛЕНА ЈАНКОВИЋ Митолошки и фолклорни речници	315
ЈЕЛЕНА ЈАНКОВИЧ Мифологические и фольклорные словари	315
НЕЂО ЈОШИЋ Ономастички речници	329
НЕЂО ЈОШИЧ Ономастические словари	329
НЕНАД КРЦИЋ Тематски речници	341
НЕНАД КРЦИЧ Тематические словари	341
ВЕСНА НИКОЛИЋ Речници жаргона и табуизиране лексике	355
ВЕСНА НИКОЛИЧ Словари жаргонной и табуированной лексики	355
АНА БАРБАТЕСКОВИЋ Електронски речници	369
АНА БАРБАТЕСКОВИЧ Электронные словари	369
СПИСАК РЕЧНИКА И ПУБЛИКАЦИЈА СА ЛЕКСИКОГРАФСКОМ ГРАЂОМ	387
СПИСОК СЛОВАРЕЙ И ПУБЛИКАЦИЙ С ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКИМ МАТЕРИАЛОМ	387

Историска ерспектива. О узроку за настајање Српског рјечника најбоље говори сам Вук у првој реченици Предговора Рјечника: „Већ има близу иљада година како Србљи имају своја слова и писмо, а до данас још ни у каквој књизи немају правога свог језика!“ Неколико страница даље, Вук каже и ово: „Ја сам из љубави к српскоме језику и из жеље да би му се што брже помогло, прије неколике године написао и издао на свијет Писменицу српскога језика [...] Из који сам узрока издао ону прву Српску грама-тику, из оније исти ево издајем и овај први Српски рјечник“.

1.1. Значај Рјечника и потреба за њим почетком XIX века. Срби су имали речнике и граматике и пре Вукових приручника, али у Рјечнику из 1818. године спроведена је Вукова језичка и правописна реформа, у чијој је суштини постављање народног језика у основу књижевног језика. У овом делу дате су основе савременог српског књижевног језика и у томе је његов највећи значај. Према речима академика Павла Ивића „Вукова језичка револуција била је та која је српским масама скратила пут до писмености (у сваком смислу те речи). Ту се налази тежиште Вуковог дела демократизације наше културе“. П. Ивић сматра „да се не може навести ниједно друго дело у историји српске културе које би одиграло већу улогу као прекретница, као полагање темеља“. Народна књижевност, чији језик је Вуковим залагањем постао књижевни, остала би на периферији научних истраживања да је књижевни српски језик остао славеносрпски. Вук Караџић у Предговору Рјечника описује српску језичку ситуацију у време објављивања ове књиге и каже „ако се наш списатељ родно у вароши, он већ није ни чуо правога и чистога српског језика; ако ли се родно у селу, он је у ћетињство дошао у варош и онје за 10–15 година учећи науке на туђим језицима, морао заборавити и мислити српски [...] По највише наши књижевника и веће госпoде српске по Маџарској кажу да је славенски језик [славеносрпски, Р. Д.] прави српски језик, а овај што њим говори народ (и они) да је само свињарски и говедарски језик и да је покварен од првога“. Вук се у Рјечнику послужио Аделунговим начелом Пиши као што говориши, тј. засновао је у Рјечнику фонолошки правопис, што је било револуционарно. По први пут је употребно своју азбуку и слова љ, њ, ђ, њ, ј, љ, љ.2. Израда Рјечника. Вук је почео да скупља речи за Рјечник још 1813. године у Брзој Паланци, слушајући суђења селицима и записујући речи које они користе. Године 1815, на наговор Јернеја Копитара, словеначког слависте који је живео и радио у Бечу, Вук је добио јак импулс да се посвети писању речника. Рад на Рјечнику Вук је започео у Бечу, али је ускоро наставио тај посао у српском манастиру Шипатаовац, где му је домаћин био Лукијан Мушићин, архимандрит и песник. Замолито је Копитара да му у Шипатаовац пошаље старије речнике – Студијев, Јамбрешинев, Делабелин, Белостенчев, као и Речник Руске академије. Из тих речника преузимао је оне речи које је чуо у српском народу.Замисао да речник не буде само лексикографско већ и етнографско и фолклорно дело припадала је Јернеју Копитару. Предлагао је Вуку да његов речник по свему личи на један речник новогрчког језика који се 1815. године израђивао у Цариграду и који је обиловао етнографским подацима. Због тога је и Вук, ради бољег разумевања неких речи, уносио и народне пословице, заговетке, песме, описивао обичаје и веровања.Године 1816. Вук се враћа у Беч са прикупљеним речничким материјалом, а затим, заједно са Копитаром, наставља рад на речнику. Састају се сваке вечери у кући Константина Емануела Бике. У писму Лукијану Мушићком Вук каже: „Од 6 сати до 8 прегледамо Српски рјечник и додајемо му шта треба. Пред нама стоје два асталекст каталога (или стола, астал сам од вас у Срему научио) и на њима велики Аделунг у четири тома и Шелер у пет томова латинског и два немачка.“ Вук је читао Копитару речи и објашњавао му њихово значење, а Копитар их је преводио на немачки и латински језик. Првобитна идеја била је да се речи преведе на немачки и италијански језик, али се од ње одустало.Када је Српски рјечник био завршен, требало је много времена да се објави. Иако је Вук окупио доста преуномерана, то није било довољно за штампање. Осим тога, проблем је представљао и његов револуционисани правопис за који је било немогуће пронаћи штампарију у Бечу. После многобројних неуспеха, Српски рјечник објављен је 1818. године у Бечу, 1.3. Пријем Рјечника. Према опени академика Павла Ивића „...три су ствари у Рјечнику могле изазвати озбиљно негодовање присталица правца којим се у српској књижевности до тада ишло. То су: народни језик очистићен од црквенословенских елемената, револуционисани правопис и јеканско наређе. Међутим, када се Рјечник појавио, нису ово били поводи за највишу осуду. Највише пажње и готово једнодушно трагање у српском друштву привукле су две појединости од трећеразредног значаја: латинична слова у Вуковој ћирици и многобројни нечисти изрази“.^[4] Друго издање Рјечника (1852). Вук је објавио и друго издање Рјечника. Било је то 1852. године. Многи сматрају да то није само ново издање Рјечника, већ нова књига. Док се Рјечник из 1818. године заснива на тршњинској говору, Рјечник из 1852. године заснива се и на другим дијалектима српског језика, чиме и књижевни српски језик добија наддијалекатски карактер. Увећан је и број обраћених реч. У првом издању има 26.270 реч, а у другом око 47.500 реч. Даље, у периоду између 1818. и 1852. Вук је путовао по земљама где живе Срби: Војводини, Угарској, Србији, Славонији, Хрватској, Боку, Црној Гори. За лексикографију нарочито је значајно његово велико путовање 1834–1835. по Приморју. У Предговору другом издању Рјечника Вук пише „ја сам оне ријечи што су наштампане прије дошло амо у главн, пак сам их послеје писао као сам их се могао опомињати; ове пак што се сад долажу кунуо сам одавно по различнијем крајевима народа нашега, и овога посла ради путовао сам којекуда, као и.п., у Хрватску, Далмацију, Дубровник, Боку и Црну Гору“. На овом путовању Вук је добио прилику да проучи живи, говори српски језик и да се изгради као лексикограф и скупљач народних умотворина.3. друго издање Рјечника изабачена је опседна лексика, која је изазвала много негодовања када се појавила у првом издању. Увећан је број туризма са 2.500 на 3.500. И док је у првом издању Рјечника, управљајући се говором свог родног села Тршница, Вук дословно елиминисао фонему х у народним речима (сирома, ора), спроводио тзв. најновије јотовање (ћерати, ћевојак), претварао мн у мљ (млоги), у ви (тавинца) или у мљ (сумља), у другом издању све је ово изменио под утицајем дубровачког говора и говора муслимана у босанским градовима. У изради другог издања Вуку је помагао знаменити српски лингвиста Ђуро Даничић. Даничић је редиговао цео рукопис другог издања, укључујући и латински и немачки текст, а посредовао је и при увођењу четворокласнатеке норме у Рјечник из 1852. Рад на Вуковом Рјечнику Даничићу је помогао да формира сопствену концепцију речника, реализовану у његова два остварења: Речнику из књижевних старина српских и Рјечнику Југославенске академије (слова: А–чoбo).На речничкој платформи Расковник данас постоји и дигитализована верзија оба издања Вуковог Рјечника: http://raskovnik.org/. Речник је дигитализован у оквиру пројекта Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије и израда мултимедијалног интернет портала Појмовник српске културе, чији је носилац Етнографски институт САНУ. 2. Грађа. Према анализи М. Поповића, међу 26.270 речи из Вуковог Рјечника, већину сачињавају речи из Вуковог родног краја, али има и преко двеста речи из Војводине, око шездесет речи из Србије (без Вуковог

родног краја), бесесетак из Босне и Херцеговине. Већина црквенословенских речи су рускословенског порекла (живоначални, блажени, изумицајушчи, двери, чест). Ове речи Вук је преузео из манастирских књига у Шипатаову, а неколико српскословенских преузео је непосредно из народа или од тропишких калуђера. Једна од великих замерки на рачун Вукове језичке реформе, па и његовог Рјечника била је да у народном језику нема довољно речи за апстрактне појмове. Међутим, руска лингвисткиња Галина Јванко запажа да у Рјечнику из 1818. године има на стотине апстрактних речи: страх, јад, бол, туга, вера, зло, благо итд. Примећује, међутим, да су то углавном просте речи, а да међу извешеницима нема много оних са апстрактним значењем. Миодраг Поповић је пребројао око стот педесет апстрактних речи у Рјечнику, а међу њима има и простих и оних које су настале творбом речн: безумље, домислити, жалост, заборав, завичај, збор, знање, злочинство, истина, милост, мисао, неправда, опрез, намет, поштење, правда, радост итд. У Рјечнику је богато приказана лексика из народног свакодневног живота, из фолклора, земљорадње и сточарства. Рјечник је оскудан у ефери геогрфских назива, али богат личним именима. Меша Селимовић је запазио да највише синонима у Рјечнику имају речи за важне појаве и радње из свакодневног живота, као што су глаголи: рука, најести се, тући, ударити, јадан итд. М. Поповић наводи мноштво синонима за придев луд, велики број глагола који се одnose на Бес, ћердесет шест речи мотивисаних именицом Бог (Богоје, Богољуб, богомоља, богорачити, божи, божур, побожан итд.), исто толико деривата именне врсте (кретни, скретни, крокретеник, укретити, раскретити итд.). Вуков савременик Јован Стејић изнео је 1849. године неке речи којих нема у Вуковом Рјечнику: способност, строгост, благост, садашњост, прошлост, раскошност, доказ, крут, позив, услов, повод, победа, невин, порочан, савестан, казнити, одобрити итд. Културолошки сегменти Рјечника. Као објашњења уз обраду неких речи, Вук је често описивао српске обичаје, веровања, али и народне умотворине. Стручњаци за књижевност учили су да су у Рјечнику забележене све књижевне врсте народне књижевности: изреке (благослови, поздравни, заклетве), клетве, заговетке, пословице, тужбалице, молитве, беседе (здравље), лирске песме, епски фрагменти, анегдоте, шаљиве приповетке, легенде, демонолошка предања, ругалице итд. Вредност фолклорне грађе у Рјечнику први је осетио сам Вук, који је пред крај живота саставио дело Живот и обичаји народа српскога (обј. постхумно 1867). У то дело ушао је Вуков избор текстова о народном животу из Рјечника. Академик Миро Вуксановић, свестан велике књижевноуметничке и културолошке вредности коју имају такви садржаји за српску књижевност и културу, објавио је 2012. године Српски рјечник или азбуџин роман. Ово дело састоји се од оних Вукових одредница уз које је он написао неку народну умотворину, анегдоту или причу. А. Тојковић, музиколо, запажа да се на основу података из Рјечника могу груписати инструменти по данашњој научној подели на ударачке, дувачке и жичане и да се тиме може показати да је Вук забележио све главне музичке инструменте који су се у то доба употребљавали у српским крајевима. М.

Снежана Петровић Снежана Петровић Институт за српски језик САНУ

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

Снежана Петровић, 2017. године, у оквиру пројекта „Српски језик у 21. веку“

1. *Етимологија и етимолошки речници.* Етимологија је лингвистичка дисциплина која истражује порекло речи, њихових облика и значења, у једном језику, неком његовом делу или скупини сродних или несродних језика.

Најважнији резултати етимолошких истраживања објављују се у етимолошким речницима и то чини специфичност ове дисциплине. У њима се речи сагледавају у дијахроној перспективи, тако што се прати и описује њихов творбени и семантички развој током историје. Историјске и дијалекатске потврде речи се систематизују и пореде помоћу компаративно-историјског метода. Поређење се врши ради изналажења паралела, генетских или типолошких, у сродним или несродним језицима, унутар ужих или ширих ареала. Српски је генетски везан са другим словенским и на дубљој равни са другим индоевропским језицима, а ареално са језицима Балкана и шире, југоисточне и средње Европе, међу којима има и неиндоевропских (турски, мађарски).

Постоје два основна типа етимолошких речника: тезаурусни, по правилу вишетомни, који исцрпно обухватају лексику из стандардног језика и дијалеката, и краћи, тзв. приручни, обично једнотомни, ограничени на речи из основног лексичког фонда стандардног језика. Поред општих етимолошких речника, постоје и специјализовани.

1. *Этимология и этимологические словари.* Этимология – лингвистическая дисциплина, которая занимается изучением происхождения слов, их форм и значений в одном языке, какой-либо его части или группе родственных или неродственных языков.

Важнейшие результаты этимологических исследований публикуются в этимологических словарях, что является спецификой данной дисциплины. В таких словарях слова рассматриваются в диахроническом аспекте. То есть, прослеживается и описывается их словообразовательное и семантическое развитие на протяжении истории. Исторические и диалектные подтверждения лексики систематизируются и сопоставляются при помощи сравнительно-исторического метода. Сравнение производится в целях обнаружения параллелей, генетических или типологических, в родственных или неродственных языках, в пределах более узких или широких ареалов. Сербский язык генетически связан с другими славянскими, на более глубоком уровне с другими индоевропейскими языками, а ареально – с балканскими языками, и шире, с языками Юго-Восточной и Центральной Европы, среди которых есть и неиндоевропейские языки (турецкий, венгерский).

Существует два типа этимологических словарей: тезаурусные, как правило, многотомные, которые исчерпывающе охватывают

За српски језик то су, на пример, речници који обрађују позајмљенице из других језика (Škaljić, Musić, Lipovac-Radulović, Петровић и др.). Такође, етимолошка тумачења се дају и у оквиру описних и историјских лексикографских приручника (RJAZU – нарочито у првих осам томова, које су уредили Ђ. Даничић, П. Будмани и Т. Маретић) или дијалекатских речника (Елезовић). За ову прилику, биће описани само општи етимолошки речници чију грађу чини свеобухватан српско-хрватски лексички материјал.

2. *Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku Ђуре Даничића*. Етимологија као модерна научна дисциплина настала је у XIX веку у оквиру компаративно-историјских истраживања индоевропских језика. Српско-хрватска етимологија најпре се развијала као део словенске и индоевропске етимологије. Ту би спадала књига *Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku Ђуре Даничића (Daničić)*. Ово пионирско етимолошко дело, публиковано 1877. године у Загребу, има 369 страница и сачињено је према моделу четворотомног *Упоредног речника индоевропских језика* А. Фика (1874–1876). Лексички корпус овог речника чине речи из Вуковог речника, као и оне које је сам Даничић унео. Обрађена је само домаћа лексика, а спорадично су навођене и паралеле из других словенских и индоевропских језика. *Korijeni* су приручник конципиран по принципу „коренских” одредница, чији наслов представља етимон, индоевропски корен, од кога воде порекло српско-хрватске речи наведене даље у одредници. Индоевропски корени имају семантичку дефиницију, након које следе домаће речи, разврстане према фонетско-семантичким скупинама. На пример, *привед бео се*, са својим творбеним гнездом (и то само у ијекавском изговору), налази у одред-

лексику стандартног језика и диалекты, и кратке, так називаемые справочные, обычно однотомные, ограничивающиеся словами из основного лексического фонда стандартног језика. Помимо общих, существуют специализированные этимологические словари.

Для сербского језика это, например, словари, содержащие заимствования из других језиков (Шкалич, Мусич, Липовац-Радулович, Петровић и др.). Также этимологические толкования даются в рамках дескриптивных и исторических лексикографических справочников (*Рјечник ЈАЗУ* – это в особенности актуально для первых восьми томов, подготовленных Дж. Даничићем, П. Будмани и Т. Маретичем) или диалектных словарей (Элезович). В данной работе рассматриваются только общие этимологические словари, материалом для которых служит всеобъемлющий сербско-хорватский лексический материал.

2. *Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku Дјуро Даничића*. Этимология как современная научная дисциплина возникла в XIX веке в рамках сравнительно-исторических исследований индоевропейских языков. Сербско-хорватская этимология, прежде всего, развивалась как часть славянской и индоевропейской этимологии. Сюда можно отнести и книгу *Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku Дјуро Даничића (Daničić)*. Этот первопродческий этимологический труд, опубликованный в 1877 году в Загребе, содержит 369 страниц и составлен по образцу четырехтомного словаря *Упоредни речник индоевропских језика* А. Фика (1874–1876). Лексический корпус этого словаря составляют слова из словаря Вука, а также слова, добавленные самим Даничићем. Проанализированы только исконные слова, при спорадическом указании на паралели из других славянских и индоевропейских

ници корена *bhar* (Daničić: 139–143). У истој одредници обрађене су и именице *браћ* и *бол*, глагол *браћии* и њима сродне речи. Ради лакшег проналажења појединачних речи у овако структурираним одредницама састављен је индекс на 49 страна, који се налази на крају књиге. Главна вредност овог дела лежи у његовом пионерском карактеру, док је у научном погледу оно још у доба свог настанка заостајало за сазнањима и достигнућима тадашње индоевропске компаративне лингвистике.

3. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* Пејџра Скока. Први „прави” етимолошки речник српско-хрватског језика јесте *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, истакнутог романисте и балканолога Петра Скока (Skok). Ово капитално дело објављено је у издању Југославенске академије знаности и умјетности у четири тома, од 1971. до 1974. године.

Петар Скок је на речнику радио преко четрдесет година, али, нажалост, није успео да овај монументални посао сам и доврши. Преминуо је 1956. године, оставивши у рукопису преко десет хиљада страница свог животног дела. Приређивачи рукописа (В. Путанец, М. Деановић и Љ. Јонке) настојали су да речник што верније одрази Скокову концепцију и методологију рада, а ретке исправке и допуне унете су у речник издвојено, у угластим заградама. Такав поступак имао је и своје недостатке, који се уочавају у извесним неусклађеностима Скокових етимолошких тумачења са достигнућима савремене славистике и компаратистике. И начин на који су организоване одреднице на 2.179 страница у три речничка тома такође одражава његову застарелост. Оне су конципиране по гнездовном принципу, по коме су све речи истог порекла смештене у једну одредницу. Одредница има углавном доследно спрове-

языков. *Korijeni* – справочник, составленный по принципу «коренных» заглавных единиц, заголовок которых представляет этимон, индоевропейский корень, от которого ведут происхождение сербско-хорватские слова, приведенные далее в статье. Индоевропейские корни имеют семантическое определение, после чего идут слова нашего языка, классифицированные по фонетико-семантическим группам. Например, прилагательное *бео* со своим словообразовательным гнездом (при этом только в иекавской форме) находится в словарной статье корня *bhar* (Daničić):139-143). В этой же статье анализируются и существительные *браћ* и *бол*, глагол *браћии* и родственные им слова. Для облегчения поиска отдельных слов в подобным образом структурированных статьях составлен указатель на 49 страницах, расположенный в конце книги. Главная ценность этого труда заключается в том, что он первый в своем роде, тогда как с научной точки зрения он еще во время своего создания отставал от знаний и достижений тогдашней индоевропейской сравнительной лингвистики.

3. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* Пејџра Скока. Первым «настоящим» этимологическим словарем сербскохорватского языка является *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, который составил выдающийся романист и балканист Петар Скок (Skok). Этот фундаментальный труд опубликован в издании Югославянской академии наук и искусств в четырех томах, с 1971 по 1974 год.

Петар Скок работал над словарем свыше сорока лет, но, к сожалению, не успел самостоятельно закончить этот монументальный труд. Он умер в 1956 году, оставив в рукописи более десяти тысяч страниц труда всей своей жизни. Готовившие рукопись к печати (В. Путанец, М. Деанович и Л. Йонке) постарались, чтобы

дену унутрашњу структуру: након насловне речи и значења, износи се етимолошки суд, изводи дубље порекло (у случају идиоглотске лексике уз паралеле из сродних језика на различитим хронолошким нивоима, а код алоглотске се наводи страни предложак, такође са паралелама у другим језицима, при чему су посебно истакнуте оне из балканских), затим следе деривати са објашњењима, а одредница се завршава издвојеним одељком са скраћеницама извора и литературе чији се интегрални списак налази на почетку првог тома. Насловни облик речи није увек и најопштији нити стандарду најближи. На пример, насловна реч одреднице у којој се налази лексема *мајка* очекивано гласи *маји*, док је лексема *мајсѝор* смештена у одредницу са насловном речи *мађисѝор*. Ради лакшег проналажења појединачних речи у одредницама, цео четврти том Скоковог речника чине регистри, на преко 800 страница.

Упркос поменутим недостацима, овај је речник за своје време био један од најбољих, а до данас остао и један од најобимнијих етимолошких речника појединачног словенског језика. Поређења ради, он је готово три пута обимнији од *Етимолошкој речника руској језика* М. Фасмера. Близу пет деценија од изласка првог тома Скоковог речника из штампе, он је и даље најтемељнији заокружени етимолошки приручник за српско-хрватски језик.

4.1. Оснивање *Етимолошкој одсека у Инсѝиѝуѝу за срѝски језик САНУ*. Још у време објављивања Скоковог речника (1971–1974) било је очигледно да постоји велика диспропорција између лексичке грађе која је аутору за живота била на располагању и бројних дијалекатских речника који су се појавили током шездесетих и седамдесетих година XX века. Та је разлика у наредним деценијама постајала све већа, пре свега

словарь как можно вернее выразил концепцию и методику Скока, а редкие исправления и дополнения внесены в словарь отдельно, в угловых скобках. Такие действия имели и свои недостатки, которые проявляются в известных несоответствиях этимологических толкований Скока с достижениями современной славистики и компаративистики. Порядок, в котором организованы словарные статьи на 2 179 страницах трех томов словаря, также отражает его устарелость. Они составлены по гнездовому принципу, в соответствии с которым все слова одного и того же происхождения помещены в одну статью. Статья имеет, в основном, последовательную внутреннюю структуру: после заглавного слова и значения дается этимологическая оценка, выводится более глубокое происхождение (для идиоглосс – с параллелями из родственных языков на различных хронологических уровнях, а для аллоглотов приводится иностранное слово, так же с параллелями в других языках, при этом особенно выделены балканские), затем идут дериваты с объяснениями, и статья завершается разделом с сокращениями источников и списком литературы, сводный список которой находится в начале первого тома. Заглавная форма слова не всегда является ни наиболее общей, ни близкой стандарту. Например, заглавное слово статьи, в которой находится лексема *мајка*, ожидаемо гласит *маји*, но лексема *мајсѝор* помещена в статью с заглавным словом *мађисѝор*. Для облегчения поиска отдельных слов в статьях весь четвертый том словаря Скока составляют указатели, занимающие свыше 800 страниц.

Несмотря на указанные недостатки, этот словарь для своего времени был одним из лучших, и до настоящего времени он остается одним из самых объемных этимологических словарей отдельного славянского языка.

због публикавања бројних извора дијалекатске лексике, посебно из источнијих делова српско-хрватске језичке територије. Због тога су угледни лингвисти, попут Ф. Безлаја и П. Ивића, пишући о Скоковом делу, уз истцање његовог огромног значаја за словенску и балканску лингвистику, наглашавали и потребу да се започне израда новог етимолошког речника српско-хрватског језика.

Вишегодишњим истрајним залагањем П. Ивића ова замисао је у Србији остварена 1983. године, када је основан Етимолошки одсек при Институту за српски (тада српскохрватски) језик САНУ. Основни мотив за покретање системских етимолошких истраживања најбоље је описао сам иницијатор, П. Ивић, речима: „Малобројни српски етимолози из прошлости одавно су покојници и ми се налазимо пред задатком да попунимо празнину и утемељимо континуитет етимолошких студија у нашој средини” (Бјелетић: 16). Са дистанце од тридесет пет година може се рећи да је визија оснивача Етимолошког одсека дала значајне плодове – *Огледну свеску*, три свеске *Етимолошког речника српског језика*, 4 монографије и више стотина научних радова.

4.2. *Огледна свеска*. *Огледна свеска Етимолошког одсека Института за српски језик САНУ* (Огледна свеска) објављена је 1998. године. У њој се налазе: Увод, у коме је детаљно објашњена ауторска концепција и методологија етимолошке обраде, спискови извора, литературе и скраћеница и 135 одредница. *Огледна свеска* писана је са намером да прикаже методолошки репрезентативан исечак из будућег речника, као и да предочи његову концепцију. Одреднице су биране тако да што убедљивије покажу сврсисходност писања новог етимолошког речника српско-хрватског језика и стога

Дла сравнения, он почти в три раза объемнее *Этимологическоко словаря русского языка* М. Фасмера. Вот уже почти пятьдесят лет спустя выхода из печати первого тома словаря Скока он и далее остается самым фундаментальным этимологическим справочником сербскохорватского языка.

4.1. *Основание Отдела этимологии в Институте сербского языка Сербской академии наук и искусств*. Уже во время публикации словаря Скока (1971–1974) стало очевидно, что существует огромная диспропорция между лексическим материалом, бывшем в распоряжении автора при жизни, и многочисленными диалектными словарями, появившимися в шестидесятых и семидесятых годах XX века. Эта разница в последующие десятилетия становится все больше, прежде всего, из-за публикации многочисленных источников диалектной лексики, особенно из восточных областей сербско-хорватской языковой территории. В этой связи авторитетные лингвисты, такие как Ф. Безлай и П. Ивич, в работах, посвященных труду Скока, наряду с признанием его огромного значения для славянской и балканской лингвистики, подчеркивали необходимость приступить к составлению нового этимологического словаря сербскохорватского языка.

Благодаря многолетним упорным усилиям П. Ивича, этот замысел был реализован в Сербии в 1983 году, когда был основан Отдел этимологии при Институте сербского (в то время сербскохорватского) языка Сербской академии наук и искусств. Основную причину для начала систематических этимологических исследований лучше всего изложил сам инициатор, П. Ивич: «Немногочисленные сербские этимологи прошлого давно умерли, и перед нами стоит задача заполнить пустоту и установить неразрывность этимологических

се у њој претежно налазе речи којих код Скока нема, као и оне које код њега нису етимолошки решене или се у *Оіледној свесци* за њих даје ново, другачије етимолошко тумачење. Настојало се и да буду заступљени сви важнији аутори и радови на пољу српско-хрватске етимологије у претходних пет деценија и да се на тај начин пружи слика о развоју ове дисциплине након Скока. Ауторски колектив се трудио да представи све слојеве лексике тако што су обрађене разне врсте речи (именице, глаголи, придеви, предлози) и речи различитог порекла (општесловенске, прасловенски дијалектизми, рани латинизми, познији романизми и германизми, турцизми итд.).

Одреднице у *Оіледној свесци* имају троделну структуру и тај принцип задржан је и у ЕРСЈ. Први део почиње насловном речи, без акцента и граматичког одређења, у књижевном облику, уколико га има, а ако је реч забележена само у дијалектима, даје се она варијанта која је стандарду најближа. Затим следе савремени облици речи и њихови деривати, а након тога одабране историјске потврде. У другом делу одреднице изриче се кратак етимолошки суд иза кога се код речи словенског порекла наводе паралеле из других словенских језика и даје прасловенска реконструкција, док код речи страног порекла најпре стоји етимон, а затим паралеле из других, на првом месту балканских језика. Трећи део резервисан је за етимолошку дискусију која се састоји у детаљнијем образложењу етимолошког суда, продубљивању објашњења, код наслеђене лексике, на балтословенској и праиндоевропској равни, затим у навођењу алтернативних решења, разматрању проблема везаних за творбу, фонетику и/ли семантику, изношењу културно-историјских и етнографских података од зна-

исследований в нашей среде» (Бјелетић: 16). С дистанции в тридцать пять лет можно сказать, что позиция основателя Отдела этимологии принесла существенные плоды: *Оіледну свеску*, три тома *Ейимолошкої речника срїскої језика*, 4 монографии и больше сотни научных работ.

4.2. *Оіледна свеска Ейимолошкої одсека Инстїиїуїта за срїски језик САНУ* (Огледна свеска) <*Проспект-тетрадь словаря Отдела этимологии Института Сербского языка САНИ*> была опубликована в 1998 году. В Тетради Введение, где дается подробное обоснование авторской концепции и методологии этимологического анализа, списки источников, литературы и сокращений, а также 135 статей. Тетрадь *Оіледна свеска* составлена с намерением показать методологически репрезентативный отрывок из будущего словаря, а также представить его концепцию. Леммы отобраны таким образом, чтобы максимально убедительно представить целесообразность составления нового этимологического словаря сербско-хорватского языка, поэтому в нем преимущественно содержатся слова, которых нет у Скока, а также слова, этимологически не проанализированные, или в Тетради *Оіледна свеска* для них дается новое, иное этимологическое толкование. Также прилагались усилия, чтобы представить всех значимых авторов в области сербскохорватской этимологии за предыдущие пятьдесят лет, и таким образом показать картину развития этой дисциплины после Скока. Авторский коллектив постарался представить все пласты лексике, поэтому проанализированы разные части речи (существительные, глаголы, прилагательные, предлоги), а также лексика различного происхождения (общеславянская, праславянские диалектизмы, ранние лати-

чаја за разматрану реч, указивању на ареалну распрострањеност и сл.

4.3. *Етимолошки речник српској језика*. Прва свеска *Етимолошкој речника српској језика* (ЕРСЈ) појавила се 2003. године (А–Аш) и до данас су изашле још две, друга (Ба–Бд) 2006. и трећа (Бе–Бј) 2008. године. У првој свесци, поред Увода и Предговора, налазе се одвојени спискови извора, литературе и скраћеница, који су допуњени у наредним свескама. Укупно три свеске имају близу 2.000 одредница на преко 900 страница. Концепција речника у основи је иста као у *Ојледној свесци* и само се у појединостима од ње разликује. ЕРСЈ тежи да обухвати свеукупно лексичко благо српског језика изузев рецентних интернационализама који се обрађују у речницима страних речи и лексике искључиво књишког карактера. Тиме што поред основног лексичког фонда укључује и речи из свих штокавских говора, ЕРСЈ у извесном смислу представља збирни речник српских дијалеката. У односу на *Ојледну свеску*, значајно је повећан број историјских потврда које се ексцерпирају не само из релевантних приручника, него и из самих извора.

У организацији одредница примењен је флексибилан лексемни принцип, чиме су избегнуте крајности од којих би једна била гнездовни принцип, односно обједињавање свих речи проистеклих из истог прасловенског или праиндоевропског корена под заједничком одредницом, као у Скоковом речнику или Даничићевим *Коријенима*, док би друга била стриктан лексемни принцип и довела до претеране фрагментације и раздвајања прозирних деривата од основних речи. Да би се олакшало сналажење у речнику, примењен је систем упућивања помоћу (полу)празних одредница и смештања

низми, поздне романизми и германизми, турцизми и т.д.).

Словарне статје у Тетради имају трехчастну структуру, и этот принцип сохраниен и в словаре *Етимолошки речник српској језика*. Первая часть начинается с заглавного слова, без ударения и грамматического определения, в литературной форме, если она существует, а если слово зафиксировано только в диалектах, приводится вариант, максимально близкий стандарту. Далее следуют современные формы слова и его дериваты, а затем отобранные исторические подтверждения. Во второй части статьи приводится краткая этимологическая оценка, после которой для слов славянского происхождения приводятся параллели из других славянских языков и дается праславянская реконструкция, а для лексик иностранного происхождения сначала приводится этимон, затем параллели из других, в первую очередь, балканских языков. Третья часть предназначена для этимологической дискуссии, которая состоит в детальном обосновании этимологической оценки, углубленной интерпретации, когда речь идет об унаследованной лексике, в балто-славянской и праиндоевропейской плоскости; далее приводятся альтернативные решения, рассматриваются проблемы, связанные со словообразованием, фонетикой и/или семантикой, сообщаются культурно-исторические и этнографические сведения, имеющих значение для рассматриваемой лексики, включая указания на ареал распространения и т.п.

4.3. *Етимолошки речник српској језика*. Первый том словаря *Етимолошки речник српској језика* (ЕРСЈ) вышел в 2003 году (А–Аш), и к настоящему времени вышло еще два, второй (Ба–Бд) в 2006 и третий (Бе–Бј) в 2008 году. В первом томе, помимо Введения и Предисловия, содержатся отдельные

насловних речи у посебном фонту унутар самих одредница.

Оваква организација одредница у складу је са савременом етимолошком лексикографском праксом, а превасходно је условљена повећањем лексичке грађе. То се можда најбоље да илустровати примером одредница из Скоковог речника и ЕРСЈ које обрађују породицу придева *бео*. Наиме, код Скока је ова лексичка породица смештена у једну одредницу, *s.v. bio (bijel)*, која се простире на четири двостубачне стране (Skok 1: 152–155), док у ЕРСЈ постоји 76 одредница – поред речи *бео*, ту су њене изведенице, сложенице, топоними и антропоними – што све скупа заузима преко 80 страница речника.

5. *Закључак.* Током једног и по столећа развоја, етимологија као научна дисциплина и етимолошка лексикографија као начин презентовања њених резултата, доживеле су бројне промене. Сазнања на овом пољу многоструко су се увећала и проширила, укључивши у свој опсег и интердисциплинарни приступ. Искуство свих етимолошких центара, а за нас посебно важних словенских, сведочи о томе да је институционално и систематско бављење овом дисциплином једина гаранција квалитетних и трајних резултата. Некада су етимолошке речнике могли писати појединци, али данас, због обиља грађе и литературе, капитална дела стварају колективи састављени од појединаца са својим ужим специјалностима. Имајући то у виду, постојање Етимолошког одсека у Институту за српски језик САНУ добар је предуслов да се у Србији обезбеди континуитет етимолошког рада и наставак објављивања етимолошких речника. Детаљни подаци о развоју етимолошких истраживања у нашој средини и њиховим резултатима могу се наћи у Бјелетић и Влајић-Поповић.

списки источников, литературе и сокращений, дополненные в последующих томах. Всего три тома содержат около 2 000 заголовочных единиц на более чем 900 страницах. Концепция словаря в основе своей та же, что и в *Перспекте*, и отличается от нее только в частности. *Этимолошки речник српској језика* стремится к полному охвату всего лексического богатства сербского языка, за исключением новейших интернационализмов, которые рассматриваются в словарях иностранных слов, и лексики исключительно книжного характера. Благодаря тому, что помимо основного лексического фонда он включает слова всех штокавских диалектов, *Этимолошки речник српској језика* в известном смысле представляет сборный словарь сербских диалектов. По сравнению с тетрадью-перспектом *Оледна свеска* значительно существенно увеличено количество исторических свидетельств, которые отбираются не только из соответствующих справочников, но и из самих источников.

В организации словарных статей применяется гибкий лексемный принцип, позволяющий избежать крайностей, таких, как гнездовой принцип, то есть объединение всех слов, произошедших от одного праславянского или праиндоевропейского корня, в одной статье, как это сделано в словаре Скока или книги *Коријени* Даничича; и другая крайность – жесткий лексемный принцип, который приводит к излишней фрагментации и отделению очевидных дериватов от основных слов. В целях облегчения пользования словарем применяется система отсылок при помощи (полу) пустых словарных статей и выделения заглавных слов специальным шрифтом внутри самих статей.

Такая организация статей соответствует современной этимологической лексикогра-

ЛИТЕРАТУРА:

Марта Бјелетић (прир.), *Ка изворима речи*, Тридесет година Етимолошког одсека Института за српски језик САНУ, Београд, 2013. Јасна Влајић Поповић: „Етимологија српског језика данас (уз осврт на јуче и поглед ка сутра)”, *Јужнословенски филолози*, 73/1, 2017, 137–161. Ђуро Даничић, *Korijeni s riječima od njih postalijem u hrvatskom ili srpskom jeziku*, Zagreb, 1877. Vesna Lipovac-Radulović, *Romanizmi u Crnoj Gori. Jugoistočni dio Boke Kotorske, Cetinje–Titograd*, 1981. Srđan Musić, *Romanizmi u severo-zapadnoj Boki Kotorskoj*, Beograd, 1972. Снежана Петровић, *Турцизми у српском љиризенском ѿвору*, Монографије 16, Београд, 2012.

СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГ
РАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДО
ОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРПСК
А.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГРА
ФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА
ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СР
ПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКС
ИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИ
ЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС ^{Сарајево} СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.О
ДВУКА.ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДА
ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРП
НАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРП
СКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРП
КА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРП
СКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СР
ПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС
СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДА
НАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА
ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.О
ДВУКА.ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГ
РАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРПСКА.Л
ЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС
СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУК
А.ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКОГ
РАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС СРП
КА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА.ОДВУКА
ДОДАНАС СРПСКА.ЛЕКСИКО
ГРАФИЈА.ОДВУКА.ДОДАНАС
СРПСКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈ
А.ОДВУКА.ДОДАНАС СРП
СКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈА
ОДВУКА.ДОДАНАС СРП
СКА.ЛЕКСИКОГРАФИЈ
А.ОДВУКА.ДОДАНАС
СРПСКА.ЛЕКСИКО
ГРАФИЈА.ОДВУКА
ДОДАНАС СРП
КА.ЛЕКСИКОГ
РАФИЈА.ОДВУК
А.ДОДАНАС
СРПСКА.ЛЕ
КСИКОГ
РАФИЈА.О
ДВУКА
ДОДА
НАС
СР

фической практике, и преимущественно обусловлена увеличением лексического материала. Это лучше всего проиллюстрировать на примере статей из словаря Скока и словаря *Етимолошки речник српског језика*, посвященных семье прилагательного *бео*. Так, в словаре Скока эта лексическая семья помещена в одну статью, s.v. *bio (bijel)*, которая занимает четыре двухколоночные страницы (СКОК 1: 152–155), тогда как в словаре *Етимолошки речник српског језика* имеется 76 статей – наряду с лексемой *бео*, здесь и ее производные, сложные слова, топонимы и антропонимы, что все вместе занимает свыше 80 страниц словаря.

5. *Закључение*. В течение полутора лет развития этимология, как научная дисциплина, и этимологическая лексикография, как способ представления ее результатов, пережили бурные изменения. Знания в этой области многократно увеличились и расширились, включив в свое поле и междисциплинарный подход. Опыт всех этимологических центров, а для нас особенно важны славянские, свидетельствует о том, что институциональное и систематическое развитие этой дисциплины является единственной гарантией качественных и долгосрочных результатов. Когда-то этимологические словари могли составлять отдельные авторы, но сейчас, из-за обилия материала и литературы, фундаментальные труды создают коллективы, состоящие из ученых с узкой специализацией. Принимая во внимание этот факт, наличие Отдела этимологии в Институте сербского языка Сербской академии наук и искусств – прекрасная предпосылка для обеспечения в Сербии непрерывности этимологических исследований и продолжения публикации этимологических словарей. Подробную информацию о развитии этимологических исследований в нашей среде и их результатах можно найти у Бјелетич и Влаич-Попович.

YU ISSN 0350-185x
UDK 808

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
БИБЛИОТЕКА ЈУЖНОСЛОВЕНСКОГ ФИЛОЛОГА

Нова серија, књ. 15

Уредник
академик МИЦКА ИНИЋ

ЕТИМОЛОШКИ ОДСЕК
ИНСТИТУТА ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ОГЛЕДНА СВЕСКА

Београд
1998

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
ОДБОР ЗА ЕТИМОЛОШКИ РЕЧНИК
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ
ЕТИМОЛОШКИ ОДСЕК

ЕТИМОЛОШКИ РЕЧНИК СРПСКОГ ЈЕЗИКА

Оснивач
академик ПАНЦЕ ИНИЋ

Уредник
академик ИРЕНА ГРИЦКАТ-РАДУЛОВИЋ

Свеска 1: А

Израдили
Мирча Ђорђевић, Јасна Војажд-Погодаћ,
Александар Лома и Светлана Петровић

уз сарадњу
Марије Вучковић и Марије Токић

Уредно
АЛЕКСАНДАР ЛОМА

Београд
2003

баспансати *baspaŋsajiti*, *-šajiti* рф. „покрити новим ланцем (материјалом) антенију или што друго“ Темњић (РСА).

- Можда упрошћено од **baspaŋsajiti* „прекривати басмом“, уп. *basma*¹.

С обзиром на сасвим различиту семантику, посреда би била локална позиција (или творба?) без непосредне везе са *басмалансати* „штампати“.

басма¹ *basma* f. „мистичне речи које се изговарају при бајању“ (Вук), Србија, Босна, Хрв. (РСА), „јд; плата, награда врачари у натури“ Војв. (РСГВ), *basmica* det.; девоминал *basmajiti* impf. „казивати басме, бајати, врачати“ Сврљиг, Гружа, Надибар, „лупетати“ Шумадија (РСА), *basmajiti* „говорити брзо и са много речи“; *basma* тај као черк. Гружа (Стевановић), *basmajiti* „бајати; ружити, псовати“ Васојевићи (Стајковић); друге изведенице *basmiv* m. „бајач“, фиг. „који прича лагарије“ Сврљиг, Гружа, Надибар, *basmajica* „јд.“ *ibid.*, *basmara* f. „бајалица“, *basmarača* „јд.“, *basmirajiti* impf. „бајати, лечити бајањем“ Драгачево (РСА), *basmirajiti* „јд; псовати“ Васојевићи (Стајковић).

- По пореклу иста реч као *basma*; уп. бут. дијал. *basma* поред *basma*, слн. заст. *bāsem* поред *bāsen*, рум. (< јсл.) *basma* поред *basna* (Skok 1:115).

За бут. реч уп. Раденовић 1996:65; ЕД 3:38 (Нџићман). Развој *basma* *-сна / басма* > *basma* као *basna*, *-сна / басма* > *basma*, *basma*, асимилацијом назала према почетном лабијалу (Skok 1.c.). Значење „псовати“ у Васојевићима можда укрштено са *басмати*.

басма² *basma* f. „врста ткањине са утиснутим штампаним шарам, цип“ (Вук 1818), Босна, Србија, „јачи свилени конач за вет“ Хрв., „врста турског дувана“ Босна (РСА), „врста кутије за барут“ (Вук), Високо (РСА), *basma* „дип“ Косово (Елезовић П), *basma* „јд.“ Лесковац (Митровић), *basma* Лужница (Пирић), *basma* n. „ткањина са утиснутим шарам“ Врање (Златановић), Каменша код Ниша, *basmaci* det. *ib.* (Јовановић В.); *basmarača*, *basmarača* m. „продавац басме или гајтани“ Нушић (РСА).

- Од тур. *basma* „штампана ткањина“ (Skok 1:117 к.в. *baskija*; Škaljić 121–122). Балкански и источноевропски туризам, уп. мак. *basma*, бут. *basma*, *basma* *mashin* „врста дувана“, арум. *bāsmă*, рум. *basma*, алб. *basma*, *basme*, *basim*, *basma* (Boretzky 1976:22, 149); такође рус. *basma* „ткањина од валчане вуле или длаке“, укр. *basma* „дрна свилена ткањина“ (Гагнер 1:131).

Тур. реч је гласовска измена од *basma* „штампати, притиснути“ (Tietze 1:284), в. *basnasati*, уп. и *баспансати*, *басмалансати*, *басанка*.

басмалансати *baspaŋsajiti*, *-šajiti* (impf.) „штампати“ (РСА).

- Од истог крајњег етимона као *basma*¹, али без непосредног тур. предлошка.

Могла би бити домаћа творба по моделу *varakajiti* „древити, облетати, обласити“ (РСА) од тур. *varaklamak* < *varak*, али за значење *basna* „тисак, штампати“ нема с-х. потврда. Са друге стране, извор може бити непосредан, али регуларно образован тур. девоминал **basma-la-mak*.

басна *basna* f. „басма“ Србија, Бања Лука, „измешљотина, лагарија“, заст. „мит“, књиж. „кратка прича с моралном поуком; предмет радње, фабула“, *basmica* det.; *basmajiti* impf. „бајати“; сложени тридесет *basmoslavak* *-сна*, *-сна* „невероватан, фантастичан“ (РСА). — Стрпн. *basna*, *bāsnala*: *valmoravica* царевљ. *valmoravica* *basna* Гр. Цвиблик XV в. (Даничић), *basna* *-сна* f. Ј. Далматин, од XVII в. *basna* „сатен, басма“ Кавалин, од XVIII в. у значењу „fabula“ Д. Обрадовић (RJA).

- Од нсл. **basna*; уп. стсл. *basna*, мак. *basna*, бут. *basna*, слн. *bāsem*, чеш. слн. *bāsně*, гауж. *basně*, дуж. *basnějě*, пол. *basń*, рус. *basna*, стукр. *basna* (Skok 1:115, уп. ЭССЯ 1:161–162; SP 1:193; Sadnik/Aitzetmüller 120–121 § 123d).

Имен *basna* од *baјeti*, са специјализацијом значења на изговарање речењско-магијских формула. Данише значење „basna“ своди се на црквинословенски или грчког *μῦθος* (*basmoslavak* < стсл. *basnaŋslavak* према гр. *μυθολογία*, в. Zeit 138), а застарело „лозеија“ (*basmajiti* в. 1841, *basna* адј. „романтичарски“ 1809, уп. Михајловић 1982–1984:1–2) — на чешки туристички неологизам. Првобитна семантика чува се у народном облику са *-на*, в. *basna*¹; РСА не пружа најдани пример са *-на* који се не би могао просудити као књижни самозвани или болезина. Могућ изузетак представља би облици *basna* „basna“ Тимок и *basna* „јд.“ Срби Грмичари (према Раденовић 1996:65).

басра *basra* f. „латогена гљиваца на лишћу и плодовима из родова *Persea* зрота, *Ruscus*, *Vernonia*, *plamenačica*“, *bāsira* „јд.“ Поморавље, Смедерско, Пожаревац (РСА), Косово (Елезовић П; РСА), „болест усева, пепелница“ Горакдевац (Букумирџић П), *bāsira* „пламењача“ Призрен; придевни *bāsirača* *indeci* „што је нападнуто од бастре“ *ib.* (Чемеркић), *bāsirača* *-а*, *-о* „јд.“ Хомили (РСА); такође *bāsara* f. „кратка тонла кинџа иза које гране сунце“ Парот (грађа РСА).

- Од тур. (дијал.) *basra*, *basara*, *basara* поред *basira* „јд.“ (DS 540–541, 545). Балкански туризам, уп. мак. *basra*, *bāsira*, *basara* (Јашар-Настева 54), нгр. *μῦθος*.

Уп. Škaljić 118 к.в. *basara* и Skok 1:104 к.в. *baјbica* који као тур. етимон наводе само *basra*, односно *baј-на*. Тур. дијал. потврда истог су порекла као етимон ре-

